

Városrész és város-egész

Ha idegen településre érkezünk, nemcsak szemünkkel fedezzük fel a látnivalókat, hanem lépteinkkel is érzékeljük az új hely méretét, arányait, rendszerét. Legyen az falu, kis- vagy nagyváros.

Jó ideig *csoporthoz* a családi-rokoni közösséget tekintették, aztán a pár száz, legfeljebb néhány ezer fős tábort vagy törzsi falut. Ám a gyakori éhínségek, a váratlan természeti katasztrófák kivédése már újfajta *közösségek* új együttműködését kívánta. Gát, csatorna, vízvezeték kellett a túléléshez - mindehhez pedig város. Az Eufrátesz és a Tigris folyói például nemcsak a vizet biztosították, hanem a *kommunikációt* is, amivel a magasabb szintű - például öntözéstechnikai - eljárásokat megismerhették a valamivel távolabb élők. A földművelés fejlődésével csökkent az ínség, sőt gabonafölösleg lett, ez pedig lehetővé tette a különféle szakmák fejlődését, önállóságát. Szükség volt már építészekre, írnokokra, művészekre, jogászokra...

A városok kialakulását nagyban segítette a megfelelő környezet, a kedvező természeti táj.

Egy sziget védelmet adhatott, a kereskedelmet szolgálta a közeli hajózható folyó, kikötő, az ipart serkentette egy ércmező.

De meddig falusias, és mettől mondható városiasnak egy település? Az Egyesült Nemzetek Szervezete (rövidítve: ENSZ) hivatalos álláspontja szerint a város 20 000 lakos felett kezdődik, mások úgy tartják, nem a lélekszám a döntő, és akár 250 lakos is alkothat várost. A jó szemű régész, ha megkezd egy feltárást - akár a vikingek földjén, akár a Közel-Keleten -, látja, hogy falu volt-e ott egykor vagy város. A városok központjában ugyanis a legtöbbször hatalmas téglá- vagy kőépületek álltak: gabonátárolók, paloták, templomok. A középkorban már a központba került a piac és a kereskedőcsarnok is. A város fogalmát meghatározó tudósok nélkülözhetetlenek tartják a könyvtárat, levéltárat, iskolát és a bíróságokat. A városoknak évezredek óta fala is volt (néha csak palánk vagy cölöpsor), ami a függetlenségüket is jelképezte.

Megesett, hogy

különböző okok miatt
változtatták a város határát -
Bécsét száz év alatt négyszer is áttették egyik
helyről a másikra.

A város sokarcú. Legfőbb ellentmondása, hogy
felszabadít a puszta létfenntartás küzdelmei alól,
ugyanakkor el is választ a terményt adó földtől.
A városlakók azoktól az intézményektől függnek,
amelyek alkalmazzák őket. A városi társadalmakat
más törvények szabályozzák: ezeket írásba
foglalják. A városok létrejöttének egyik feltétele
az írás. És bármilyen meglepő, egykor a templomok
voltak a gazdaság motorjai. A világ első városainak
egyikében, a mai Irak területén található Ur
városában a templomok csak a textilgyártásban
negyvenezer munkást alkalmaztak. A vallás minden
városlakót összekapcsolt, fiatal és időst, férfit és
nőt, nincstelent és vagyonost.

Falut és várost tehát nemcsak a lakosok száma
különbözteti meg, hanem az is, milyen sokrétegű
tevékenységet folytatnak az emberek. Mi minden
kapcsolódhat össze egy városban! Tudsz példákat
mondani?

Örkény István egyik rövid novellája, *Az élet
értelme* című így szól:

*„Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűzünk,
abból lesz a paprikakoszorú.*

*Ha viszont nem fűzzük fel őket, nem lesz belőlük
koszorú. Pedig a paprika ugyanannyi, éppoly piros,
éppoly erős. De mégse koszorú.*

*Csak a madzag tenné? Nem a madzag teszi.
Az a madzag, mint tudjuk, mellékes, harmad-
rangú valami.*

Hát akkor mi?

*Aki ezen elgondolkozik, s ügyel rá, hogy
gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem
helyes irányban haladjanak, nagy igazságoknak
jöhet a nyomára.”*

Úgy vélem, a koszorú a *csomótól* lesz koszorú.
Másképpen: a kötéstől, a kapcsolattól. A város nem
nagyra nőtt falu, nem is összeragasztott falvak
együttese. A város attól város, és nem egymás
mellé épített házak, házcsoportok, dűlők és
utcák összessége, hogy sok-sok, a tanyasinál és a
falusinál magasabb szintű kötés, kapcsolat alakul ki
az emberek között. Ehhez együttműködés, vagyis
összetett és együttes munkavégzés szükséges.
Így aztán a város nem is örök és változtathatatlan,
hanem lakóival és környezetével együtt
folyamatosan formálódik.

SZVETELSZKY ZSUZSANNA